

Emlékezés Károlyi Mihályra

Károlyi Mihállyal csak az emigrációban ismerkedtem meg. Kezdeti politikai szereplése idején keveset tartózkodtam Budapesten. Háboru alatti magatartása nem nagyon érdekelt. Háboru ellenes voltam ugyan, de bizalmam nagyon csekély volt abban, hogy az Antant győzelme számunkra komoly megújodást hozhatna. Csak 1918-19 telén kezdtem tevékenységére komolyabban felfigyelni. Mint kommunista elutasítóan foglaltam ugyan állást az egész októberi kormányzathoz. De lehetetlen volt észre nem vennem, hogy a kormányban egyedül Károlyi Mihály képviseli határozottan és meggyőződéssel az októberi polgári demokratikus átalakulásban foglalt forradalmi eszméket, éppen mert nem volt tekintettel arra, hogy a régi uralkodó osztályok mit szólnak az esetleges reformintézkedésekhez. Jászi is, az un. szociáldemokrata bal oldali állandóan félt attól, hogy ez a kapcsolat megszakad vagy akárcsak meglazul. Károlyi Mihály nem. Ez tette őt ebben az időben szemünkben megbecsült ellenféllé.

Első személyes találkozásunk Bécsben játszódott le a huszas évek közepén. Az időpontra már nem emlékszem pontosan. Kb. abban az időben lehetett, amikor a Landlerfrakció az MSZMP megalapítását készítette elő, amikor azonban a két frakció egyesítése a Komintern kívánságára már legalábbis előkészületben volt. Ebben az időben kért meg engem Landler Jenő arra, hogy Károlyi Mihály részére biztosítsak magamnál szállást, úgyhogy arról rajta és rajtam kívül ne tudjon Bécsben senki. A megtárgyalandó kérdés~~re~~ rögtön fellelkesített. Landler és Károlyi között t.i. tapogatózó tárgyalás indult meg /nem tudom levélileg vagy beszélgetésben/, hogy teremtsünk Magyarországon egy legális parasztpártot, amelynek vezetője Károlyi Mihály lenne. A párt programjának középpontjában a földosztás állana, de magában foglalná az összes lényeges radikális reformokat egy jövődő polgári demokrácia keretében és előkészítéseként. A párt hivatalos és tényleges vezetője Károlyi Mihály lenne. Ő gondoskodnék arról, hogy az új párt

politikája mindig koordinálódjék a KMP irányvonalához.

Károlyi csakugyan ~~nem~~^{el} jött Bécsbe. A mi - városon kívül fekvő - lakásunkban helyeztük el és ott néhány beható beszélgetés hármunk között elég volt arra, hogy minden lényegbevágó kérdésben megegyezünk.

Sajnos ez a terv soha nem valósult meg. Megbukott Kun Béla makacs és szenvedélyes ellenzésén. Ez persze nem volt véletlen. Kun Béla szektárianizmusa a huszas években messzemenően abban is megnyilvánult, hogy a mozgalmat kizárólag illegális kommunistákra igyekezett korlátozni /főképpen az ő személyes befolyása alatt álló moszkvai emigrációra/, és nagyon bizalmatlan volt minden kísérlettel szemben, Magyarországon legális ~~vagy~~ vagy féllégális mozgalmat teremteni. Már a frakciók szakadását is az hozta létre, hogy a Landler-csoport nem volt hajlandó Kun ama tervét elfogadni, hogy a kommunisták tagadják meg a szakszervezetekben a szociáldemokrata pártadónak a szakszervezeti járulékkal egybekötött befizetését. E terv elfogadása - a Landler-frakció véleménye szerint - minden munkát lehetetlenné tett volna a szakszervezeti munkásság körében. A terv elutasítása viszont, a pártszakadás után, a Landler-frakció részére olyan eredményes agitációs és szervező munkát tett lehetővé, hogy a Szociáldemokrata Párt szakítása, az MSZMP megalakítása akkor már küszöbön állhatott. Kun Béla eredetileg ezt a politikát is helytelenítette; csak miután a Komintern jóváhagyta, törődött bele. Ha így lehetővé vált olyan munkásrétegekhez hozzáférni, azokat forradalmi irányban befolyásolni, amelyekhez másként az illegális kommunisták aligha tudtak volna szervezeti és gyakorlati kapcsolatokat teremteni, ugy ez fokozott mértékben állt a parasztságra, még annak legszegényebb, legjobban kiszákmányolt részére is. Nemcsak a falun fennálló fokozott érintkezési és szervezési nehézségekről volt itt szó. A diktatura helytelen agrárpolitikája általános rossz hangulatot teremtett a paraszttömegekben a kommunistákkal szemben. Hogy

a Kommunista Párt ebben a kérdésben már tulhajtotta diktatúraidejébeli tévedéseit, azt az illegalitás körülményei között a széles paraszttömegek nem tudták, nem tudhatták. Károlyi Mihály ellenben - nem utolsósorban saját birtokainak önkéntes felosztása következtében - ugyanezen tömegek között nagyon népszerű volt. A Landler és az én véleményem szerint Károlyi személye elegendő biztosíték lett volna arra, hogy az új parasztpárt minden döntő politikai kérdésben együtt fog működni a KMP-vel, közvetlenül a megalakulandó MSZMP-vel, melynek központi politikai jelszava tudvalevőleg a köztársaság /nem a tanácsköztársaság/ volt. Kun Béla ezt a tervet azzal az indokolással vetette el, hogy minden parasztmozgalomnak feltétlenül közvetlenül kommunista irányítás alatt kell állania. Ezt a vonalat aztán, Kun Béla közbenjárására a Komintern is megerősítette.

Igy első találkozásunk nem vezetett politikai együttműködéshez. Csak bizonyos személyes és politikai rokonszenv alakult ki közöttünk. Ennek megfelelően a harmincas években néhányszor találkoztunk Moszkvában, a felszabadulás után Budapesten; 1949-ben pedig néhány hétig a Károlyi Mihály vezette magyar követség házában az ő vendége voltam. Ezekről az együttlétekről kevés/közérdekű feljegyzésem van. A harmincas évek első felében teljesen kivülálltam a magyar mozgalomtól. Később sem töltöttem be soha olyan szerepet a magyar állam és a Kommunista Párt vezetésében, hogy fontos kérdések felelős megtárgyalására közöttünk sor kerülhetett volna. Csak azt tartom megemlékezésnek érdemesnek, hogy, amikor párizsi tartózkodásom idején először mutatkoztak a Rákosi-féle "fordulat" jelei, Károlyi ezeket mélységes aggodalommal szemlélte; attól tartott, hogy velük egy terroron alapuló, demokráciaellenes politika indul be. A Rajk-per, amelynek idején már rég nem voltam Párizsban, teljesen igazolta Károlyi aggodalmait és végülis lemondásához és visszavonulásához vezetett. Ebben az időben már nem találkoztam vele. De előzetes párizsi beszélgetéseinkből világos benne a kép, hogy Károlyi, mint a

lenini kommunista elvekkel mélyen egyetértő politikus
helyezkedett szembe a Rákosi-korszak akkor beinduló fej-
lődésével.

Lukács György

4